

Beszámolók ◦ Szemlék ◦ Közlemények

KÖNYVTÁRAK – TÁJÉKOZTATÁS A KÖNYVTÁRI MUNKA GÉPESÍTÉSE

Az OCLC on-line könyvtári hálózat*

Az OCLC (Ohio College Library Center = Ohio Egyetemi Könyvtárak Központja) 1967-ben alakult az ohioi Columbusban, nem haszonszerző vállalkozásként. Már 1971-ben létrehozta számítógépes hálózatát Ohio államban; azóta e hálózatot az USA 48 államára és Hawaira is kiterjesztette.

Az OCLC célja a könyvtárhasználat, a könyvtárak, valamint a könyvtárügy fejlődésének előmozdítása. E cél érdekében a következő feladatokat kell megoldania:

- a könyvtári források elérhetőségének fokozása;
- a könyvtári költségek növekedési ütemének csökkentése;
- a könyvtárosok és a felhasználók ellátása információkkal;
- személyre szóló szolgáltatások;
- vezetési információk szolgáltatása.

Az OCLC vállalatot egy *15 tagú testület (Board of Trustees)* vezeti, de az irányításban – tanácsadói szereppel – a résztvevő könyvtárak képviselőiből álló *Felhasználói Tanács (Users Council)* is közreműködik.

A Központ az elnök és az ügyvezető igazgató vezetése alatt hat részlegről áll. Egy részleg kizárólag kutatással és fejlesztéssel foglalkozik; a fennmaradó öt végzi a folyamatos operatív és adminisztrációs munkát.

A rendszerben részt vevő könyvtárak legtöbbje helyi hálózatok tagja, amelyekkel az OCLC szerződéses kap-

csolatban áll, és ennek alapján nyújt számukra on-line feldolgozási lehetőséget, valamint szolgáltat off-line információk termékeket. Kb. 1500 könyvtár kapcsolódik az OCLC számítóközpontjához összesen 2800 terminállal közvetlen kapcsolású telefonvonalon, vagy a TYM-NET hálózaton keresztül.

Az OCLC növekedését *évi költségvetésének növekedése* is érzékelteti: az 1967–68-as pénzügyi évben 35 581 dollár; az 1978–79-es évben 21 millió dollár volt. Befektetéseinek 97%-a visszatérül, a fennmaradó .3%-ot pedig támogatások, szerződések útján fedezi.

A számítógép-park (1979. szeptember) nyolc nagy teljesítményű, három közepes és 33 miniszámítógépből áll. 15 miniszámítógép szolgálja a 2800 terminált, és továbbítja a beérkező üzeneteket egy négy központi egységgel rendelkező Tandem számítógép konfigurációhoz, amely az üzeneteket az on-line rendszert működtető Sigma 9 számítógépekhez irányítja. A Sigma 9-ek a feldolgozási és az output-formálási műveleteket végzik, a keresési kéréseket azonban az adatbázis-feldolgozó számítógéphez küldik. Az adatbázis-feldolgozó 11 Tandem központi egységgel és 6 milliárd byte kapacitású háttérmemóriával rendelkezik. A tárolt rekordok száma 1979 nyarán több mint 5 millió volt; ezek 44 millió lelőhely-információt foglaltak magukban.

Az OCLC-nek jelenleg három on-line alrendszere működik:

- közös katalogizálás és központi katalógus;*
- könyvtárközi kölcsönzés;*
- folytatólagos kiadványok nyilvántartása.*

A rendszer legfőbb tevékenysége *az első alrendszerben* koncentrálódik, amely 1971 óta üzemel; az utóbbi

* Az OCLC hálózatot részletesebben ismerteti Szántó Péter cikke: Számítógépes információs hálózatok az USA-ban = TMT, 26. köt. 7–8. sz. 1979. p. 305–324.

kettőt csak nemrégiben indították meg. A résztvevő könyvtárak hetente kb. 300 ezer könyvet katalogizálnak a rendszeren keresztül; az OCLC ennek alapján több mint 2 millió katalóguscédulát szolgáltat.

Az OCLC–MARC előfizetési szolgáltatás keretében a rendszer *mágnesszalagokat is előállít*. Ezek szállítására – a kérésnek megfelelően – hetente, félhavonta, havonta, negyed- illetve félévente kerül sor. Az előfizető könyvtárak a szalagokat mikroformátumú katalógusok készítésére, kölcsönzés-nyilvántartásra és szelektív információterjesztésre használják fel.

Az on-line alrendszerben a katalogizálás úgy történik, hogy a terminál előtt ülő operátor lehívja az illető tételt az on-line központi katalógusból. Az esetek többségében (94%-ában) a katalogizálandó tételről már van rekord az adatbázisban. Ha nincs, a katalogizálás – amely a terminál által „diktált”, meghatározott bibliográfiai elemek, kódok alapján történik – az illető könyvtár feladata. Az adatbázisba így bevitt tétel a többi tagkönyvtár számára másodperceken belül már elérhető.

A *könyvtárközi kölcsönzési alrendszer* lehetővé teszi, hogy a résztvevő könyvtárak közölhessék, közvetíthessék és kielégíthessék kölcsönzési igényeiket, mindezt jelentős idő- és költségmegtakarítással. A könyvtárközi kölcsönzést végző könyvtáros, miután betáplálta a tétel bibliográfiai adatait a rendszerbe, kéri a kikeresett dokumentum leőhely-kódjának kiírását. A kérést öt könyvtárhoz közvetítheti. Ha az első könyvtár nem válaszol négy napon belül pozitívan, a rendszer a kérést automatikusan a következőkhöz küldi. 1979 nyarán a rendszer naponta kb. 2 ezer kölcsönzési kéréssel „foglalkozott”.

A *folytatólagos kiadványok nyilvántartási alrendszere* még nem üzemel kiteljesedten, de máris lehetőséget ad az egyes tételek on-line érkeztetésére. A közeljövőben az automatikus reklamálással és kötetési információszolgáltatással bővül az alrendszer funkciója.

Az OCLC még három további alrendszert kíván kiépíteni:

*állománygyarapítás;
nyilvános szolgáltatások;
kölcsönzési nyilvántartás.*

Az állománygyarapítási alrendszer megindítását 1980-ra, a másik kettőét 1981-re, illetve 1982-re tervezik.

/KILGOUR, F. K.: The OCLC on-line library network. = International Forum on Information and Documentation, 5. köt. 1. sz. 1980. p. 35–36./

(Novák István)

Az információs technológia új alkalmazási lehetőségei

A számítógép, a távközlés és a mikrotechnológia rohamos fejlődése az információs területen való alkalmazásukat is kiszélesítette. Az online rendszert sok új cég tette működésének alapjává. Az angol posta Prestel szolgálata is megkezdte működését. Számos nagy és közepes (házon belüli) számítógépes rendszer épült ki. A mikroszámítógép alkalmazásával teljes körű információs rendszer kiépíthető 10 000 fontot el sem érő áron. Egy-egy személyi információs rendszer néhány ezer fontért valósítható meg. A kis információs berendezések tömeges megjelenése a költségek csökkentését és a különböző felhasználási lehetőségek kiterjesztését tette lehetővé.

1. A technológia fejlődése

A számítógépköltségek az 1960-as években csak a nagyvállalatok által voltak kifizethetők. Az 1970-es években a miniszámítógépek a költségeket 100 ezer font alá szorították, majd az utolsó öt évben egy teljes miniszámítógép-rendszer költsége (programokkal együtt) 10 ezer font alá esett. Ma egy-egy teljes mikroszámítógép-rendszer magas szintű programnyelvel 500 font körüli összegért is beszerezhető.

A technológiai fejlődéshez tartozik a tárolókapacitás növekedése is – pl. mágneslemezzel több ezer millió karakterre. Mindez gazdaságossá tette a referálopapok számítógépes előállítását, a számítógépes szedéstechnikát, a bibliográfiai adatok számítógépes formában való leírását és az online információkeresést is. Ezek összekapcsolása a távközlés új módszereivel, pl. a műholddal, megoldotta a kontinensek közötti információcserét és keresés problémáját.

2. Az információhoz jutás technológiai választéka

A kis információs egységekkel a következő módokon lehet az információkhoz hozzájutni:

- nemzetközi online szolgáltatás,
- időosztásos (timesharing) szolgálat,
- házon belüli számítógép,
- viewdata (Teletext) szolgálat,
- speciális célú mikroszámítógép-rendszer,
- elektronikus irodai berendezések.

Ezen berendezések beszerzésének költségei változóak: 50 ezer fonttól a mikroszámítógép 500 fontos áráig terjedhetnek. Az utóbbihoz video display, konzol írógép és szalagos tároló tartozik. 2000 font többletköltséggel két floppy disc tároló és egy printer is csatlakoztatható